

Behalve een aantal waardevolle kerkgebouwen van vóór de Hervorming bezit de provincie Drenthe enkele interessante kerken uit de 18de en 19de eeuw. De kerk te Coevorden is echter het enige uit de 17de eeuw stammende kerkgebouw in de provincie, in bouwstijl vertoont deze kerk veel verwantschap o.a. met de Noorderkerk te Amsterdam (1620/1623), de Grote Kerk te Maassluis en de Nieuwe kerk te Groningen (1665).

De Grote kerk in Coevorden kreeg na haar voltooiing in 1645 al spoedig een orgel: dit instrument werd in 1653 gebouwd door de in veel opzichten belangwekkende orgelbouwer Faber, van wiens werkzaamheden helaas nog één orgel en daarvan slechts de fraaie kas en enige resten van oud pijpwerk bewaard zijn gebleven in de Hervormde kerk te Zeerijp in Groningen.

Van dit orgel dat zeer veel overeenkomst moet hebben vertoond met het orgel te Zeerijp is nog een foto uit het eind van de 19de eeuw bewaard gebleven. Van het orgelproject te Coevorden bleef alleen de orgelgalerij bewaard. Bij de bouw van het orgel door de Kamper orgelbouwer Proper in 1897 moet de middenpartij van het balkon plaats maken voor dit orgel, dat in de balustrade werd geplaatst.

Dit tweede orgel vertoonde veel gebreken en was al herhaalde malen veranderd zodat het niet verantwoord was nog verdere reparaties te ondernemen, maar er werd besloten over te gaan tot de bouw van een nieuw orgel.

De bestaande orgelkas kon worden gehandhaafd hetzij na enige aanpassing, nodig om het instrument weer op de balustrade te plaatsen, op de wijze waarop het orgel van 1653 was aangebracht. Het zeer fraaie orgelbalkon kon zo weer in zijn oude luister worden hersteld, terwijl de orgelkas beter tot zijn recht kon komen. De historische en esthetische waarde van de orgelkas en het orgelbalkon waren aanleiding voor Rijk, Provincie en Gemeente voor de restauratie ervan aanzienlijke subsidies toe te kennen.

Met de bestaande orgelkas als uitgangspunt werd een orgel ontworpen met twee klavieren en pedaal. Het hoofdwerk in het onderste gedeelte en een zgn. Bovenwerk of Bovenpositief in het bovenste gedeelte van de kas, terwijl het pedaal ter weerszijden een plaats kon vinden. De frontprestanten van het oude orgel bleken bruikbaar voor de nieuwe conceptie, het Salicionaal 8' genoemde register van het bovenwerk bleek zelfs een zeer fraaie frontprestant 8' te zijn.

Bij het ontwerpen van de dispositie werd uitgegaan van zowel de kerkelijke als van de cultureel-concertante functie van het orgel, gezien de belangrijke plaats die de uiterst fraai klinkende kerk van Coevorden voor het muzikale leven van de stad en omgeving inneemt en nog meer zal innemen. Dat dit aspect door de plaatselijke overheid wordt ingezien is gebleken uit een bemoedigende financiële tegemoetkoming van de burgerlijke gemeente; ook bij de provinciale instanties is belangstelling gewekt voor de verschillende algemeen-culturele mogelijkheden. Bij het ontwerpen van de dispositie is uitgegaan van het klassieke Nederlands orgeltype dat door zijn veelzijdigheid enerzijds voor het uitvoeren van de Noordelijk anderzijds de meer Zuidelijke literatuur geschikt is. Bij het uitwerken van de intonatie is zoveel mogelijk getracht ook de klank van het pijpwerk om te buigen in de richting van het klassieke Nederlandse orgel: een heldere maar niet scherpe en een brede maar niet dikke klank, die zou passen in de klassieke harmonisch uitziende en klinkende kerkruimte. Een bijzonder interessant en hedentendage uniek detail is de stemming, de z.g. temperatuur, waarin het orgel gebracht is: een temperatuur van de bekende orgeltheoreticus Werckmeister waarbij gestreefd is naar zoveel mogelijk rechte intervallen met behoud van de mogelijkheid in alle toonaarden te kunnen spelen. Opvallende resultaat van deze stemming, die ten tijde van Bach is ontstaan, is het karakteristieke onderscheid tussen de verschillende toonsoorten, een eigenaardigheid die in de hedendaagse zogenaamde gelijkzwevende temperatuur verloren is gegaan.

In het concert, met werken van Bach, is dit zeer goed te beluisteren; bij concerten in de toekomst zal blijken dat dit ~~xxxxxxx~~ voor de gehele orgelliteratuur, zowel de oudere als de nieuwere, eveneens van zeer groot belang is.

Beknopte toelichting op het verloop van de restauratiewerkzaamheden aan de orgelgalerij, balustrade, tochtportaal, ingangepartij en het daarboven gelegen dichtgemetselde raam.

Nadat de kerkkap plus dakruiter en draagconstructie hiervan in 1967 een grondige restauratieberut kregen, besloot de kerkvoogdij der Ned.Herv.Gemeente van Coevorden in 1970 om ook de orgelgalerij plus het hieronder liggend tochtportaal, ingangepartij ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ en het daarboven gelegen dichtgemetselde raam te restaureren, mede i.v.m.de plannen tot de aanschaf van een nieuw orgel.

De opdracht voor het maken van de plannen werd 3 juni 1970 aan het bureau monumentenzorg bij het prov.museum van Drenthe verstrekt.

Op 26 juni d.a.v.werd door genoemd bureau een begroting overgelegd, sluitend op een bedrag van f.100000,-

Bij de opzet hiervan werd ervan uitgegaan dat galerij en tochtportaal hersteld zouden worden in de vorm waarin deze zich volgens een in het archief van het

Prov.Museum van Drenthe aanwezige foto van 1892 bevond. Het geblindeerde raam zou worden opengebrouken, gemetselde traceringen weer aangebracht en daarna weer dichtgemetseld. Dit laatste i.v.m.het feit dat het orgel er weer achter zal worden opgesteld.

Nadat subsidies werden gevraagd en begin 1971 toegezegd, kon in September 1971 met de restauratiewerkzaamheden worden begonnen. Deze werden opgedragen aan de hier na te noemen aannemers :

J.Nijboer, Ijhorst, De Wijk, timmer-metsel,studadoorwerk enz.

G.van Duuren, beeldhouwer te Amsterdam, vervaardiging van ontbrekend snijwerk voor galerij.

fa.A.H.van Engen, te Coevorden, schilderwerk van de gehandhaafde en hoger geplaatste orgelkas - waarin een nieuw orgel werd gebouwd door de fa.v.d.Berg & Wendt te Nijmegen/Zwolle - tochtportaal, plus eikenhoutimitatie balustrade en het in zandsteenkleur schilderen van het toegangsportaal met de traceringen van het daarboven gelegen geblindeerde raam.

fa.Vriend te Coevorden, verzorgde de elektrische installatie.

I.v.m.de plaatsing van het nieuwe orgel, dat aanmerkelijk zwaarder is dan het oude, werd boven de galerij een staalconstructie aangebracht, rustend op stalen kolommen, die geplaatst zijn op een onder het ingangsportaal liggende betonfundering. Deze constructie draagt het orgel, ~~xxxxxxx~~

Fundering en staalconstructie werden berekend door constructeurs van de Prov.Waterstaat van Drenthe.

De staalconstructie werd uitgevoerd door Constructiebedrijf Veenstra te Coevorden.

Op 3 september 1971 was de staalconstructie en de daarop liggende balkenzolding en vloer zover klaar dat de orgelbouwers met het opstellen van het instrument konden aanvangen. Ook de raamtraceringen waren toen aangebracht, hetgeheel weer dichtgemetseld en aan de binnenkant afgestucadoord. Hierna konden alle aannemers gezamenlijk en in goed overleg doorwerken.

Om de kerkdienstendoorgang te doen vinden en vuil in de kerk te voorkomen, werd tijdelijk een plastiek scherm aangebracht.

de fa.Geerts, timmerfabriek te Assen, restaureerde de balustrade van de gaanderij.